

Detta är en utskrift från Göteborgs-Posten.

Uppdaterad: 2006-01-30 03:30

I ett antal artiklar undersöker Kulturredaktionen förskjutningar i den offentliga kulturpolitiken.

Som skribent, tonsättare och konstnärlig ledare för scenen Atalante har jag följt kulturpolitikens utveckling under snart 20 år. Jag har sökt pengar, drivit projekt, skrivit, debatterat, undervisat och arbetat som utredare åt Göteborgs kommun. Här följer några reflektioner om kulturpolitik ur mitt perspektiv.

Sedan slutet av 90-talet har kulturpolitiken rört sig mot ett marknadsliberalt synsätt, mot en framtid där offentlig finansiering minskar och privata alternativ får större betydelse. Myten om upplevelseindustrin som motor i ekonomin har drivit på denna utveckling. Det småskaliga kulturföretaget sägs vara framtiden för fattig frikultur. Konstnärer och kulturarbetare erbjuds en uppsjö av kurser i marknadsföring, projektledning, ekonomi, management, starta eget, gå vidare med ditt eget projekt, och jag vet inte vad.

Bakom detta ligger en ökad kunskap om hur svårt det är för professionella konstnärer att försörja sig. Att skaffa offentlig finansiering till allas försörjning skulle kosta miljarder och anses oralistiskt. (Sex miljarder skulle det kosta om man räknar på 20 000 professionella inom alla områden.)

Idén om att konstnärer som arbetar med musikkonst, filmkonst, bildkonst eller olika slags textkonst skall bli framgångsrika försäljare, kunna försörja sig på sitt arbete, och kanske till och med bli bättre konstnärer, bara de lär sig förpacka sina produkter snyggare, är helt orimlig. Deras uppgift är tvärtom att göra det som ingen ännu vet och säga det som knappt är tänkt. Även om ingen lyssnar just då. Kärnan i frågeställningen handlar i stället om hur konstnärer skall kunna försörja sig. Här visar de nya tankegångarna och strategierna inom kulturen säkert på vägar för en del konstnärer. De kan som brödjobb arbeta som konsulter på framsynta företag som vill ha in annorlunda tank, eller som pedagoger inom sina områden, uppträda på mässor, i kampanjer, göra reklamfilm, eller spela på ålderdomshem. Detta för att försörja sig. Det har ingenting med konsten att göra. Den görs inte i sådana projekt. Det är viktigt att kulturpolitiken förstår detta i sin iver att lotsa kulturarbetare till försörjning.

Samhällets stöd till kultur, i dag 17,5 miljarder kronor, har klarat sig förvånansvärt väl under krisårens neddragningar och förmodligen ökat något. Det finns dock skäl att se närmre på vart pengar går. Tidskriften *Vislingar och Rop* visade i höstas att av 2,39 miljarder i stöd till scenkonst går 1,54, eller 65 procent, till de sju största institutionerna, Göteborgs opera och stadsteater är bland dessa. I Göteborg visade en kommunal utredning i somras att 96 procent av knappt 400 miljoner per år till musik i Västsverige går till fyra institutioner. Allt annat får dela på resten. Samma utredning visade att Bergen och Århus stödjer musik utanför institutioner med i genomsnitt 27 kronor per invånare. I Göteborg är motsvarande siffra 5, Stockholm 8, Malmö 11 kronor. En utredning om de svenska symfoniorkestrarnas ekonomi visade förra året att deras bidragsbehov ökat med 250 procent sedan 1970, inflation borträknad. Under samma period hade deras personal fördubblats. Det satsas mycket pengar på kultur.

Institutioner är viktiga kraftcentra inom kulturen och når stora grupper med sin relativa bredd. Det handlar inte om att ta pengar från dem. Kulturpolitiken måste dock börja ställa krav på en modernisering, ökad öppenhet, större rörlighet och fundera på om jättekolossal är den mest effektiva formen för produktion och konsumtion av kultur. I framtiden kommer institutionernas underskott att öka och kulturpolitiken bli tvungen att prioritera. Det är bara att hoppas att man inte gör som i Göteborg, där den oberoende kulturen kostar staden 17 miljoner av en budget på drygt 200. Här har man de två sista åren sänkt ramen med sammanlagt 1 miljon, för att fylla hål i institutionernas ekonomi. Rörliga medel till oberoende kulturprojekt har drabbats hårt och många viktiga aktörer har fått sänkta bidrag. Detta är en skandal och ett missbruk av resurser, eftersom man får så otroligt mycket för varje satsad krona inom detta område. De flesta som verkar

inom till exempel barnkultur och mångkultur finns här, likaså väldigt mycket av den konstnärliga förnyelsen, och nästan all musikkonst vid sidan av klassisk musik, med en stor publik.

För 15 år sedan var det bara staten som drev en professionell kulturpolitik. Under 90-talet har först Göteborgs kommun och sedan Västra Götaland fått riktiga kulturförvaltningar. Den sistnämnda har seglat upp som en av de mest initiativrika aktörerna på den kulturpolitiska scenen i Sverige, och ses av många som ett föredöme. En grundläggande orsak är att man lyckats otroligt bra med att få gehör för sitt behov av resurser och därför kunnat starta och aktivt driva ständigt nya projekt inom en rad områden. Regionens kulturbudget ökade med 53 procent mellan 1999 och 2005. Mycket av det som regionen tar under sina vingar är positivt, och nu börjar även den utominstitutionella kulturen, som drog nitlott och hamnade på Göteborgs kommun i skatteväxlingen, få en del av kakan. Vill kommunen vara med och forma den kulturpolitiska framtiden måste man snarast få fram mer rörliga medel så man kan bli mer aktiv på en arena som i dag helt domineras av Västra Götalandsregionen.

Staten och kulturrådet sägs ofta vara en avsmnad relik som sitter fast i 1974 års kulturpolitik. Det stämmer kanske i det att en stor del av deras verksamhet handlar om att administrera och utveckla de system som skapades under 1900-talets sista decennier. Samtidigt är det staten som tydligast tagit ansvar för konstnärernas villkor och under senare år klart belyst frilansarnas omöjliga situation i en konstverklighet av korta projektanställningar. Man har startat Teateralliansen, där frilansare får lön i mellanperioder, kraftigt höjt bidrag inom dans och teater, gett Konstnärsnämnden extra resurser och centrumbildningarna nya pengar för att bättre kunna förmedla arbete. Dessa insatser räcker inte på långa vägar, men visar ändå på en kunskap om verkligheten och på en positiv viljeinriktning. Västra Götalandsregionen och Göteborgs kommun slår ofta ifrån sig när man talar om konstnärernas villkor med hänvisning till att det inte är deras ansvar att ta hand om dessa. De menar att de skall företräda medborgarnas intresse i kulturfrågor, inte konstnärernas. Det är bara det att utan konstnärer får inte medborgarna någon kultur ...

En mångårig diskussion i Göteborg har rört rutinerna kring fördelning av kulturstöd. I dag handlägger tjänstemän ansökningarna och sedan tar politikerna i kulturnämnden beslut. Många har efterlyst en ordning där sakkunniga i referensgrupper skulle få ett visst inflytande, och där politikerna mer skulle dra upp riktlinjer än att arbeta med detaljbeslut. Sådana förslag har lagts fram, men man har nu bestämt att inte införa referensgrupper.

Under de sista tio årens professionalisering av den regionala och kommunala kulturpolitiken har nya resurser successivt tillkommit till politiskt initierade projekt. Detta har lett till att ett stort antal tjänster inrättats inom kulturbyråkratierna på Göteborgs kommun och på VGR. Det handlar ofta om vettiga projekt och kompetenta personer, inte sällan rekryterade från konstlivet. Detta hindrar dock inte en känsla av att det är något konstigt när man kan anställa tjojtals med personer som skall hjälpa konstnärerna på olika vis, samtidigt som inga nya pengar tillfaller konsten eller konstnärerna. Det vore välgörande om kulturpolitiken i framtiden i större utsträckning kunde använda oberoende aktörer som utförare av politiska beslut och därigenom oftare stödja befintliga strukturer i stället för att bygga nya och parallella.

Låt oss i framtiden se en kulturpolitik som i större utsträckning handlar om många små initiativ, nära medborgarna och det civila samhället. En kulturpolitik som vågar ta i frågan om konstnärernas villkor, ställa nya krav på institutionerna och satsa på externa utförare. En kulturpolitik som klarar att försvara konstens nytta i maktens korridorer så att denna kan fortsätta vara fullständigt onyttig och göra livet värt att leva.

Niklas Rydén

Copyright © 1995 - 2005 **Göteborgs-Posten**